

Detektorfund og lokalhistorie i Øster Brønderslev og Hallund Sogne

Status 2017-2020 i tekst og billeder

Skrevet og redigeret af Per Drustrup Larsen

Lokalhistorisk Arkiv for Øster Brønderslev og Hallund Sogne, 2020

Indhold

Indledning.....	side 3
Hvorfor gå med metaldetektor?.....	side 4
Hvor søger vi?.....	side 4
Ingen udgifter til lodsejer	side 5
Fakta om danefæ	side 6
Arkivet og danefæ	side 7
Hvad finder vi?	side 8
Hvor får man hjælp?	side 9
Lokalhistorisk Arkiv	side 9
Historiske perioder - en oversigt	side 10
Særlige fund	side 11
Vægtlodder	side 16
Mønter	side 17
Danske regenter efter reformationen	side 21
Smykker	side 29
Plomber	side 32
Fingerbøl og håndarbejde	side 35
Knapper	side 37
Seglstamper	side 39
Våben og ammunition	side 40
Knivender	side 42
Spænder	side 43
Landbrugsdrift, heste og husdyr	side 45
Rygning	side 47
Ure og uroptræk	side 48
Legetøj	side 49
Husholdning	side 50
Affald og affaldshåndtering	side 52
Fund uden detektor	side 54
Øhhh og andre uidentificerede fund	side 55
Konklusion og fremtidsønsker	side 56

Indledning

Da Lokalhistorisk Arkiv for Øster Brønderslev og Hallund Sogne efteråret 2016 fik penge fra Øster Brønderslev Sparekasses Fond til indkøb af en metaldetektor, begyndte en ny slags indsamling af lokalhistorisk viden.

Ønsket om en metaldetektor udsprang af nysgerrighed efter at finde flere vidnesbyrd om folks færden og liv i tidligere tider, og siden er der blevet gået mange kilometer på marker i de 2 sogne, som Lokalhistorisk Arkiv dækker.

Dette hæfte gør i tekst og billeder status over de første års erfaringer og resultater. Det har været en god oplevelse med flere ret gode og unikke fund samt ny viden om den lokale fortid. Fundene er et godt supplement til de klassiske arkivalier.

Men først vil vi sige 1000 tak til de landmænd, der har givet os lov til at søge med metaldetektor på deres marker! Uden deres velvilje og interesse for at finde og bevare fortidens efterladenskaber, havde det ikke været muligt! Der har været en utrolig flot opbakning og åbenhed fra stort set alle, vi har spurgt.

Det har primært været mig, der har gået med detektor og har fundet de fleste af de ting, der er kommet med i dette hæfte, men ud over interesserede gæster i alle årene har jeg det seneste års tid fået rigtigt godt følgeskab på mange ture af Henrik Pedersen fra Istedvej. Han er også blevet grebet af hobbyen. Han har også den nødvendige tid og historiske interesse, og han har også fundet nogle af de rigtigt flotte ting her i hæftet. På enkelte marker har hans bror Michael Pedersen også været med. Tak for fint samarbejde!

Per Drustrup Larsen
November 2020

Hvorfor gå med metaldetektor?

Når man går hen over en mark og svinger metaldetektorens søgehoved fra side til side over jordoverfladen, er det i første omgang pga. af historisk interesse.

Ud over at det giver historisk viden, så giver turene også god motion med de lange gåture og gravearbejdet. Desuden giver turene gode naturoplevelser, og samtidig er det nærmest meditativt at svinge detektoren og samtidig lade tankerne flyve.

Det er også lidt som at være på fisketur eller jagt. Man ved aldrig, om der er gevinst, eller hvad man oplever - og om der kommer noget med hjem. Det er det med at have noget med hjem eller ej, der gør det spændende at gå med metaldetektor. Kommer der noget med hjem, så er det spændende at finde ud af, hvad det er, og hvornår det er fra.

Hvor søger vi?

Målet var i første omgang at søge på kryds og tværs af Gl. Kongevej - den gamle hovedvej mellem Aalborg og Hjørring fra oldtiden til 1800-tallet, der går gennem Øster Brønderslev Sogn samt sidevejen mod Frederikshavn, der går gennem Hallund Sogn.

Men efter at have studeret gamle luftfotos og kort for at finde tidligere veje, overpløjede gravhøje samt steder med tidligere fund, er søgeområderne blevet flere. Det er også rigtigt godt at lytte til landmændenes erfaringer fra mange års markarbejde og godt at studere terrænet og landskabet.

Alle fund sker i pløjelaget, for det er ikke tilladt at grave længere ned end de ca. 20-30 cm med den lille feltspade. Landbruget har igennem de seneste år været igennem en rivende udvikling fra de hestetrukne redskaber til nutidens kompakte og højtydende maskiner, hvor der er flere arbejds gange i en maskine. Markredskaberne tager en lille bid af kulturlaget, hvor vores fælles fortidsminder ligger. Vi bærer alle sammen et fælles ansvar for at bringe dem frem og sikre, at disse ikke går til. Uden opbakning fra landmændene til detektorsøgninger ville mange fortidsminder gå tabt.

Man skal have lov til at gå med metaldetektor alle steder - både privat og offentligt ejede, og tilladelsen skal man have af jordejeren (samt af en eventuel forpagter), og det gælder skove, marker, strande og alle andre steder. Desuden skal man selvfølgelig opføre sig ordentligt ved f.eks. at huske at dække alle gravede huller, ved at tage alt fundet affald og skrot med sig, ved selvfølgelig ikke at ødelægge afgrøder og ved at overholde jordejerens/lejerens betingelser og ønsker.

Desuden er det en uskrevet regel blandt ordentlige detektorførere, at man ikke går på steder, hvor andre har fået tilladelse til at gå med detektor.

Ingen udgifter til lodsejer

Vi bliver ind imellem stillet det spørgsmål: "Hvad hvis I finder noget? Skal jeg så betale for museets undersøgelser og udgravninger?" Svaret er kort og godt nej, det vil ingen omkostninger have, heller ikke hvis vi er heldige at gøre det store fund.

Den frygt for at blive påført store udgifter som følge af detektorfund er helt ubegrundet. Der er heller ikke noget at frygte økonomisk, hvis der dukker ting op ved almindelig dyrkning, herunder naturligvis ting der findes i pløjelaget - hverken med landbrugsmaskiner eller detektor.

Kun ganske, ganske få fund udløser en udgravning på fundstedet, men fundene registreres på museet.

Hvis der findes noget spændende, som inspirerer museet til at ønske en udgravning på stedet, så vil det i praksis foregå på den måde, at museet pænt spørger lodsejeren om lov til at foretage en udgravning. Typisk vil museet derefter foretage udgravningen, når det ikke forstyrrer dyrkningen af arealerne. Museet vil desuden betale for udgravningen og erstatte evt. afgrødetab.

Det er dog altid lodsejerens ret at afvise museets eventuelle ønske om at lave en udgravning på jord, der er under almindelig landbrugsdrift.

Skal jordejeren på et tidspunkt iværksætte et byggeprojekt, etablere en vej eller andet på fundstedet, er situationen en anden. Princippet i loven er, at den der foretager jord- eller anlægsarbejder finansierer forundersøgelse og en eventuel arkæologisk udgravning.

Hvis det viser sig, at der efter påbegyndt bygningsarbejde - inden eller uden at forundersøgelse er foretaget - fremkommer fortidsminder, som har kulturel betydning, kan bygherren blive pålagt at afholde udgifterne eller dele af dem.

Alle er også velkommen til at hente hjælp hos detektorklubber eller detektorfolk, så er der mulighed for, at der kan komme en forbi med metaldetektor og undersøge arealet for metalgenstande. Det er fortsat at anbefale at kontakte sit lokale museum.

Også de yngre generationer synes, det er interessant at bruge metaldetektor.

Fakta om danefæ

Nogle detektorfolk begynder ud fra en fantasi om at finde store skatte, og den fantasi underbygges af flere medier, der kalder detektorfolk for skattejægere. Det er ikke tilfældet for seriøse detektorfolk, der overordnet er styret af historisk interesse.

Alt, der findes, tilhører i princippet detektorføreren med følgende undtagelser, som er danefæ:

1) Lovgivningsmæssigt kan noget være danefæ, og sådan er reglerne: "Danefæ er genstande fra fortiden, der kommer til veje som jordfund i Danmark, og som er forarbejdet af ædelt metal eller i øvrigt er af kulturhistorisk værdi, herunder mønter. Den, der finder danefæ eller får danefæ i sin besiddelse, skal aflevere det, idet danefæ tilhører staten."

Alle afleveringer skal ske til det lokale museum med arkæologisk ansvar, og er man i tvivl, om noget er danefæ, skal man vise det til museet.

Der skal endvidere tages GPS-kordinater på disse fund, så de kan lokaliseres. Det skal der også på fund, man er usikker på, hvad er, og vi gør det også på andre lokalhistorisk interessante fund.

Danefæ er bl.a. dette (revideres løbende):

- Alt af guld
- Genstande af sølv fra før 1700 samt sølvklip og -fragmenter
- Alle bronzegenstande fra oldtid og vikingetid
- Genstande af bronze med særlig ornamentik eller udsmykning - f.eks. inskription eller emalje fra middelalder
- Hele eller tilnærmelsesvis hele malmgryder
- Vægtlodder af bronze og bly
- Seglstamper fra før 1700
- Støbemodeller
- Tenvægte med særlig udsmykning fra middelalder
- Klædeplomber med ornamentik og/eller skrift
- Genstande med runer eller anden skrift
- Ekstraordinære jerngenstande og genstande med f.eks. tauschering, indlægning, ornamentik; eksempelvis sværd fra oldtiden og middelalderen
- Mønter fra oldtid, vikingetid og middelalder (fra 1536 og før)
- Mønter i skattefund - flere mønter nedlagt sammen
- Guldmønter og større sølv mønter, f.eks. dalermønter fra tiden efter 1536.

Arkivet og danefæ

Alt der er muligt danefæ og museumsrelevant, afleveres på Vendsyssel Historiske Museum (VHM), som er arkæologisk ansvarlig for området, hvor Lokalhistorisk Arkiv for Øster Brønderslev og Hallund sogne søger. Her gennemgår de alle tingene, vi tager med. De vigtigste ting sendes til Nationalmuseet til danefævurdering, mens noget beholdes på VHM.

Alt danefæ fra arkivets område afleveres på VHM én gang om året, og lige nu er der nok 30 ting på Nationalmuseet eller på vej dertil, og der er mere klar til næste aflevering. Der er dog 1-2 års sagsbehandling, så Lokalhistorisk arkiv har ikke hørt noget om danefægødtgørelse for de første afleveringer.

Resten får vi med hjem igen, og en del af de mest interessante ting er gemt i Lokalhistorisk Arkiv, hvor de kan ses.

Lige lidt kontant: Bliver et fund erklæret for danefæ, får finderens danefægødtgørelse, og det kan være fra et par 100 kroner til større beløb ved store og ekstraordinære fund.

Danefægødtgørelse er skattefri og personlig til finderens, men vi har valgt at donere pengene til Lokalhistorisk Arkiv - når de engang kommer. Og selv om det nok ikke bliver de store beløb, vil de nok lunde i Arkivets kasse. (Borgerkrigsmønter (se side 18-19) giver typisk 2-300 kroner i danefægødtgørelse).

Fund fra en god dag på marken: Øverst et bogspænde. Desuden en knap, en skillingsmønt, et bæltespænde og et fragment af måske en bjælde. Ikke noget af det er danefæ, men bogspændet indgik i samlingerne på VHM.

Hvad finder vi?

På de følgende sider gennemgås de enkelte kategorier af fund mere systematisk, men her er en introduktion.

Metaldetektorer kan indstilles til ikke at reagere på jern, men efter gode råd vælger vi ofte at lade den signalere, når den svinges over alle metaller. Det giver tit mange signaler, men vi graver slet ikke på dem alle. Efterhånden har vi lært at høre signalet og at se på displayet, når det f.eks. er koks, små stykker jern som f.eks. søm eller sten med jern eller andre mineraler, som detektoren kan måle.

På alle marker er der "bondejern", som er ting, der er faldet af landbrugsredskaber m.v. Det kan være plovskær, traktorlygter, harvetænder, hestesko, værktøj, splitte, beslag fra seletøj. Er det større og meget rustne ting, kan signalet snyde, og vi får gravet store jernting op.

En anden kategori er decideret affald. Det kan være nyere øldåser og kapsler, men rigtigt mange fund vidner om især tidligere tiders måde at skaffe sig af med affaldet på. Jeg har fundet meget husholdningsaffald, som nok har været forbi møddingen, inden det kom ud på marken - f.eks. ødelagt bestik, stanniol, gamle mælkekapsler, konservesdåser, ødelagt legetøj, spunshaner, proppe, batterier og meget andet. På én speciel mark ved Hallund er der en del affald fra byens købmand/kro i form af f.eks. blyplomber fra melsække og saltsække fra hele Danmark og Nordtyskland.

Endeligt er der alt det, som er tabt af folk, der har arbejdet på marken. Det vil undre os, hvis ikke en del bondemænd og bondepiger gennem tiden har tabt deres bukser eller andet. Vi har i hvert fald fundet rigtigt mange knapper og spænder fra tøj og sko - fra 1300-tallet og frem. De har også tabt f.eks. låg fra deres piber, pibeudkradsere og små optræk til deres lommeure. De har også mistet mønter, for vi har fundet mønter fra forskellige tider lige fra 900-tallet og frem til nutiden. I alt er det blevet til tæt på 200 mønter.

Desuden har vi fundet bevis på, at der på alle marker, vi har søgt på, har været folk med våben, for jeg har fundet rigtigt mange rester af ammunition fra alle tider og til alle formål. Lige fra rigtigt gamle og store musketkugler til tidlige riffelkugler samt patronhylstre fra rigtigt mange kalibre - både rifler, jagtgeværer og boltpistoler.

Som det fremgår, bliver der i høj grad ryddet op, så f.eks. bly og dåser fjernes og undgår at ende i landbrugsproduktionen eller grundvandet. Det gælder også det plastic, som vi kommer forbi.

I alt har vi slæbt flere hundrede kilo bondejern, skrot m.v. med hjem og har afleveret det hos AVV.

En fibel er datidens sikkerhedsnål, som samtidig med at holde tøjstykker sammen også virkede som smykker. Her er et eksempel (Se fibler side 11-14)

Hvor får man hjælp?

Der er rigtig god hjælp at få til indkøb af detektor hos et par gode forhandlere samt ved medlemmer af Slagbullen - Vendsyssel Arkæologiske Forening, og Slagbullen holder også detektortræf, hvor det er godt at hente erfaringer.

Med tiden får vi også selv erfaring og genkender flere og flere af de ting, vi finder.

En del af vores viden finder vi i bøger. Men hurtigst er det at få viden om tings oprindelse og anvendelse gennem et par Facebookgrupper, og især "Detektor Danmark" og DIME-id har hjulpet meget. Flere gange har vi ude fra marken postet billeder eller små videoer af fund, og der kommer hurtigt svar fra en af de mange (andre) detektornørder. Nogle gange går der 10 minutter, men det varer sjældent så længe. Herligt med viden og dygtige folk.

Vi vil gerne hjælpe andre i gang, så har du spørgsmål, synspunkter eller ønsker om at prøve Arkivets metaldetektor samt ideer til steder, der bør afsøges, så kontakt endelig arkivet.

Kontakt mig, hvis du vil med på en tur, eller kom ud på marken og få en snak, hvis du kommer forbi nogle lokale marker, med detektorfolk på.

Med venlige hilsner på vegne af Lokalhistorisk Arkiv

Per Drustrup Larsen
Telefon: 2826 1453
Mail: per@drustrup.dk

Lokalhistorisk Arkiv for Øster Brønderslev og Hallund Sogne

Arkivet har lokaler i underetagen af
Plejecenter Elmehøj, Elmevej 89 i Øster Brønderslev.

Arkivet er åbent den første mandag i hver måned fra kl. 19 samt efter aftale.

Bestyrelsen for arkivet består aktuelt af disse 4,
men der er altid brug for flere praktiske hænder,
så kontakt os endelig for at høre nærmere.

Lisbeth Thomsen, Øster Brønderslev
Kirsten Boelt, Hallund
Holger Dahl Hansen, Brønderslev
Per Drustrup Larsen, Øster Brønderslev

Historiske perioder

Jægerstenalder: 13.000-4.000 f. Kr.

Bondestenalder: 4.000-1.700 f. Kr.

Bronzealder: 1.700-500 f. Kr.

Førromersk jernalder: 500 f. Kr. - år 0

Romersk jernalder: År 0 - 400

Germansk jernalder: 400-750

Ældre vikingetid: 750-900

Yngre vikingetid: 900-1050

Tidlig middelalder: 1050-1200

Højmiddelalder: 1200-1340

Sen middelalder: 1340-1535

Renæssance: 1536-1660

Enevælden 1661-1848

Industrialiseringen: 1849-1913

1. Verdenskrig: 1914-1918

Mellemkrigstiden: 1919-1939

2. verdenskrig: 1940-45

Moderne tid: 1946-

Særlige fund

I dette afsnit viser vi i kronologisk orden de flotteste af de ældste stykker danefæ, vi har fundet. (Se lidt om fibler på side 8)

Del af økse fra bronzealderen

Spidsen af bronzeøkse med æg og del af hovedet.

Pålstav, skafhuløkse eller randlisteøkse.

Bronzealderen:

1.700-500 f. Kr.

(Foto: VHM)

Jernaldersmykke

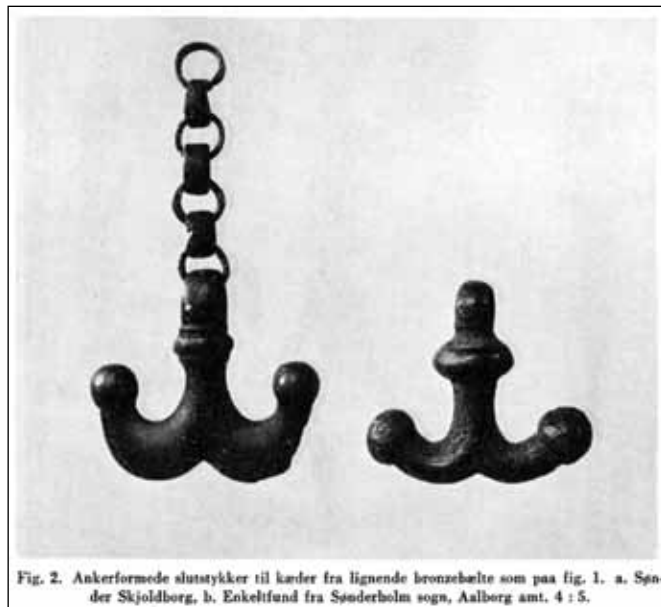

Fig. 2. Ankerformede slutstykker til kæder fra lignende bronzebælte som paa fig. 1. a. Sønder Skjoldborg, b. Enkeltfund fra Sønderholm sogn, Aalborg amt. 4 : 5.

Hængesmykke fra førromersk jernalder. Ankerformet del af smykkebælte. Bredde: 30mm. Højde: 26mm. Førromersk jernalder (500 f.Kr.-0) (+ Billede fra arkæologisk blad)

Se lidt om fibler side 8

Kuglefibel

Kuglefibel i meget flot bevaret stand, kun et lille stykke af nålen mangler.

Bronze.

Længde: 43mm.

Højde: 22mm.

23 gram.

Yngre førromersk jernalder

(100 f.Kr. - 0)

Øjefibel

Almgren gr. II el. III Øjefibel med høj tværkam, knækket ved kam. Sølv.
Ornamenteret med cirkel- og stempelornamentik med nåleskede. Længde: 40 mm
Ældre romersk jernalder (1-174)

Bøjlefibel

Bred båndformet bøjlefibel Almgren gr. 5 serie 11. "Hushøj typen". Bronze.
Længde: 25mm. Brede: 20mm. 4,14 gram.
Ældre romersk jernalder (1-174)

Dupsko

Dupsko til sværdskede i gennembrudt arbejde, af typen Novaesium. Bronze. En enkelt nitte bevaret, måske fra en efterfølgende reparation? Anvendt nederst på skeden for at beskytte spidsen af sværdet. Brede: 36mm. Højde: 24mm. Romersk Jernalder (1-374)

Ligearmet fibel

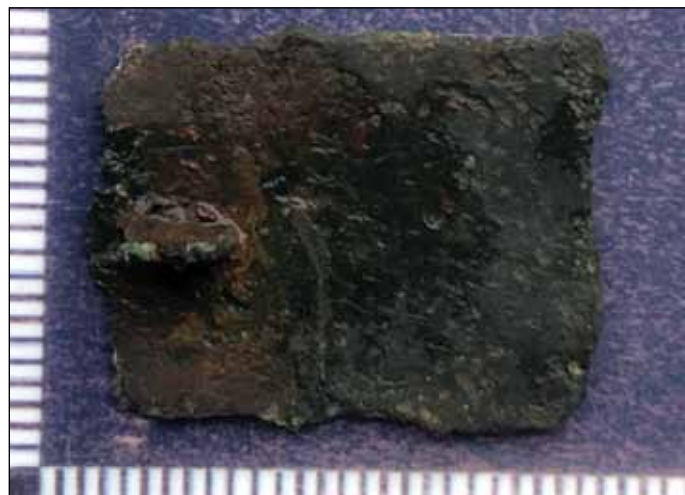
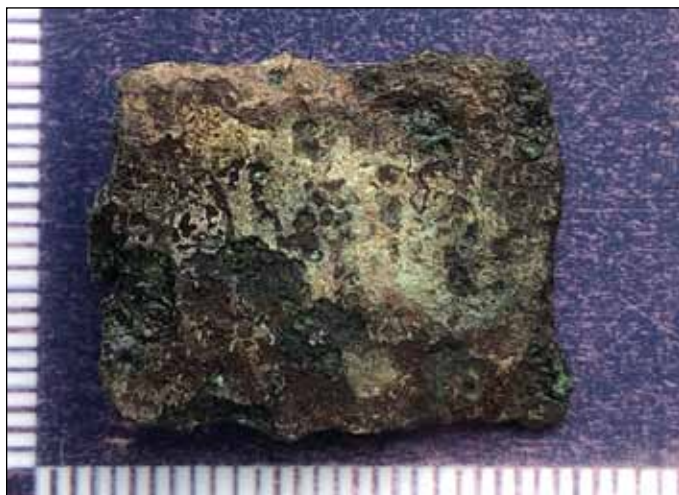
Museet siger, at der ikke er tvivl om, at det er en del af en fibel - enten en ligearmet- eller en råhedefibel.

Yngre Germansk Jernalder - eller tidlig vikingetid

Pladefibel

Stor del af pladefibel - meget slidt og næsten uden motiv. Bronze med rest af forsøl-ning eller fortinning. Rest af nålefæste bagpå. Yngre Germansk Jernalder (500-800 e. Kr)

Skivefibel

Skivefibel i Terslev- /Borrestil, kantskadet og lettere nedbrudt overflade. Bronze med spor af forgyldning. Rest af nålefæste på bagsiden. 25 mm 4,64 gram. Vikingetid.

Skålfibel?

Dette lille fragment af bronze har museet bedt om at få til eftersyn, da det vurderes til at være en del af en skålfibel.

Yngre Germansk Jernalder - eller tidlig vikingetid

Urnesfibel

Bronze med rest af fortinning og rester af nålefæste på bagsiden.

Præcist denne type klassisk urnesfibel er der fundet flere af i Vendsyssel bl.a. 2 lige nord for Stubdrup. Højde: 25mm.

Tidlig middelalder (1067-1199)

Navnet Urnesfibel stammer fra den slyngede stil, der er fundet på den norske Urnes stavkirke.

(Foto: VHM)

Jesus på en kniv

Knivpommel /bagholk af kniv eller endestykke til stav eller stok.

Bronze. 20 mm og 7,71 g.

Tydeligt og forgyldt mandsansigt er motivet - af flere autoritative kilder beskrevet som en afbildning af Jesus Kristus. På siderne anes ornamentik. Takket bagkant og med rester af jord indeni ved fundet.

Et alternativt forslag: Beholder til opbevaring af ting - evt. et relikvie fra pilgrimsrejse.

Højmiddelalder (1200-1399)

På de 2 øverste billeder ses fundet, som det så ud, da det kom op af jorden.

På de 2 nederste er det skyllet let - og i våd tilstand står forgyldningen tydeligt frem.

Vægtlodder

Lodder blev anvendt til vejning ved handel med forskellige varer.

Pyramidestubformet vægtlod

Bly. Jernalder (500 f.Kr. - 1066)

Tabletformet vægtlod

Bly. Vægt: 7,9g. Diam: 16mm. Højde: 4mm.
Vikingetid/ tidlig middelalder (750 - 1199)
(Foto: VHM)

Rundt lod

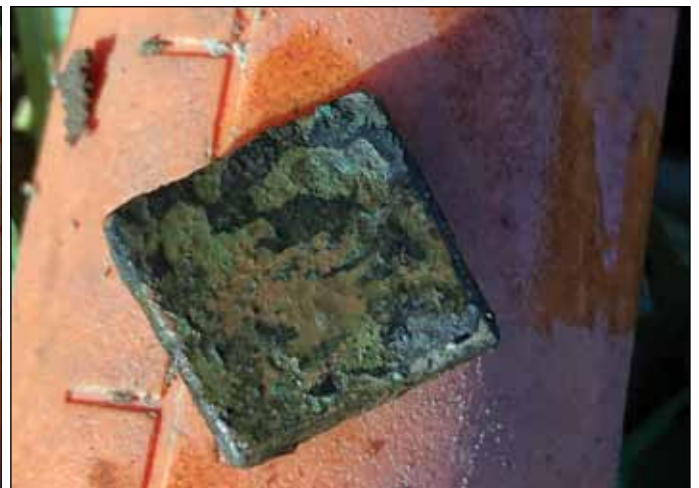
Bly på 98,5 gram, 10 mm tyk og med rombeformet mærke på den ene side og streger på den anden.

Udateret, men sikkert vikingetid/ tidlig middelalder (750 - 1199)

Møntvægtlod

Bronze (15x15 mm) og ca. 3 mm tykt. Vægt: 6.80 g. Svage spor af motiv på den ene side. Udateret, men sikkert sen middelalder.

Mønter

Antal og bevaringsgrad efter år i jorden

Der er gennem årene faldet mange mønter ud af lommerne på folk, der har færdes på markerne, eller også er de endt på stedet sammen med affald eller gødning.

Jo dårligere materiale mønterne er lavet af, desto dårligere kan de holde sig i jorden. Mens guld holder sig uendeligt, så er nyere zinkmønter ofte ukendelige efter ret få år.

Sølvmønter kan være ret skrøbelige! Se her:

Cirka **en halv mønt** blev fundet, men den knækkede i fundposen undervejs. (Jeg har passet bedre på siden!).

Mønten er afleveret til museet og sendt til danefævurdering, selv om den er gået i stykker.

De mønter, vi har fundet, dækker en meget lang periode på cirka 1100 år! Der er i alle tilfælde tale om løsfund eller enkeltfund, altså ikke skattefund, hvor flere/mange mønter er gravet ned sammen. Den slags fund er sjældne.

Vi har fundet en del mønter fra nyere tid - især 1-, 2- og 5-ører, og vi har også fundet en del af den slags småpenge fra både Norge og Sverige. Det skyldes, at der i perioden fra 1873 (i Norge fra 1876) og til 1905 var en Skandinavisk møntunion, hvor mønter med samme pålydende værdi (og i en periode også sedler) kunne bruges i de 3 lande.

Fra næste side følger som eksempler nogle af de flottere og mere specielle mønter med de ældste først.

Bronzebarre

Bronzebarre - sikkert anvendt betaling ved handel eller som del af en handel.

Derfor er den med i oversigten over mønter. (Vægtfylde 8,15). 57 mm 25,91 gram. Vikingetid/ tidlig middelalder (750 - 1199).

Mønter af alle slags gør det til en god dag på marken - også selv om det er nyere småpenge.

Vikingetidsmønt - Sancta Colonia denar/pfennig

Sancta Colonia denar/pfennig udmøntet af enten Otto I (962-973) eller Otto II (967-983)
Møntsted: Friesland eller KølN (?) | Prægningsår: 962-983. 18 mm1,32 gram. Vikingetid

Lavet i perioden fra 962-983, men den er ikke helt identificeret endnu, for det tager Nationalmuseet sig af. Otto I (962-973) og efterfølgeren Otto II (967-983) var kejsere i det tysk-romerske kejserrige og samtidig konger i Italien. De spillede begge centrale roller i udbredelse af kristendommen. Otto I - også kaldet Otto den Store - planlagde et korstog mod Danmark, men det blev stoppet, fordi Harald Blåtand indførte kristendommen i Danmark.

Efter sin tronbestigning kæmpede Otto II dog med Harald Blåtand, der forgæves søgte at forsvare Dannevirke. Otto IIs tropper trængte derefter langt op i Jylland, så måske stammer mønten fra hans hærs togt.

Borgerkrigsmønter

Borgerkrigsmønter er fra perioden 1241-1375, der var præget af politisk uro, og mønternes sølvindhold blev i perioden gradvist mindre og mindre, indtil til de til sidst næsten kun bestod af kobber. Der er i alt identificeret næsten 700 forskellige borgerkrigsmønter, og en del af dem i flere varianter. De er bestemt af en forsker, Mansfeld-Büllner, og derfor har de betegnelsen MB og et nummer.

En af grundene til periodens manglende stabilitet er, at tronfølgen ikke lå fast, fordi Danmark i middelalderen var et valgkonedømme, hvor det var lige så almindeligt, at bror efterfulgte bror som konge. Dette medførte magtkampe og intriger, jalousi og mord i kongefamilien. Dertil kommer en del falskmønteri.

Borgerkrigsmønt bestemt som **MB 374** eller der i nærheden.
Møntherre: Erik Menved
| Møntsted: Roskilde |
Prægningsår:
1286-1319

Borgerkrigsmønt.
Christoffer II MB 602

Møntherre: Christo-
pher den 2. | Mønt-
sted: Nørrejylland |
Prægningsår:
1319 -1332

Denne mønt har et
godt indhold af sølv
og er meget, meget
flot bevaret.

Borgerkrigsmønt
Muligvis Christoffer II -
ikke endeligt
identificeret.

Møntherre: Christoffer
II | Møntsted: Nørrejyl-
land | Prægningsår:
1319-1332

Kobbersterling Erik af Pommern

Fragmenteret, men
dog identificerbar
mønt.

Møntherre: Erik af
Pommern. Møntsted:
formentlig Randers,
ca. 1422

Guld gylden

Nürnberg gylden fra 1513 med Sankt Laurentius motiv på den ene side og en ørn med N på brystet på den anden side.

(Guld lødighed: 0.986)

Teksten er: MONETA: COMVNIS:
D: NVREMBERG. SANCTVS: LA -
VRENCIVS. 22 mm 3,24 gram.

Den skinnede nede i jorden helt som på billedet herover, da den dukkede op af jorden. Guld bevarer sin glød under alle forhold, så det er ikke usædvanligt, men det er ret specielt at finde så flot bevaret en mønt, der har ligget begravet i så mange år og kun på et tidspunkt har fået en enkelt ridse.

Sankt Laurentius er afbilledet med en stegerist, fordi han af den daværende kejser i Rom blev dømt til at blive henrettet over et bål for at dele pavens penge ud. Han bad efter sagnet om at blive vendt, da han var stegt færdig på den ene side, og han blev senere helgenkåret.

Guldmønten vakte en del opmærksomhed i detektorkredse, og der kom også en artikel i Nordjyske, da journalistens mand går med metaldetektor, og de var ved at skrive en ny bog om emnet. Mønten og historien er også kommet med i bogen.

Endelig har TV2Nord været på optagelse i Øster Brønderslev for at optage en del af to udsendelser om arkæologi og detektorfund i Vendsyssel. Her havde Vendsyssel Historiske Museum foreslået mønten og dens videre gang i museumssystemet som eksempel. Det blev også til en gåtur på en mark med detektor og en snak om at søge med metaldetektor.

Udsendelserne sendes efter planen efter nytår 2020/2021.

Guldmønter er ret sjældne, fordi de aldrig har været gangbar mønt, og mange går med metaldetektor i årevis - måske for altid - uden at finde gammelt guld. Her ses mønten skyllet fri for jord.

Klippling

Chr. II - Klipping
(Malmø) 1518-1522.
2.12 gram. 16 mm.
Mønten kaldes også
en attenpenning.

Kongens møntmester
var med på felttoget
mod Sverige, og mønt-
erne brugtes som
betaling til tropperne
under togtet på vej
mod Stockholm, hvor han foranstaltede Det Stockholmske Blodbad i 1520.

Der er lavet mindst mellem 50 og 60 millioner af denne mønt, og de med tiden mindre og mindre sølvholdige klippinge oversvømmede det danske samfund til stor skade for den danske økonomi og ikke mindst for landets indbyggere, der måtte tage sig betalt i de efterhånden nærmest værdiløse kobbermønter. Også landssoldaterne protesterede og fik ændret deres betaling til at være i tykke sølvpenninge.

I begyndelsen af 1524 var Frederik I blevet konge, og hans rigsråd lavede en møntforordning, hvorefter klippingene skulle inddrages og ommøntes. Alligevel findes de af og til rundt omkring i Danmark.

Regnepenninge

Der findes jævnligt regnepenninge rundt omkring i Danmark, og vi har da også fundet nogle stykker, og vi er hver gang blev "snydt", fordi de ligner mønter så meget. Men de har aldrig været brugt til betaling. Det er derimod et af de tidligste hjælpemidler, når man skulle regne, og der er nært beslægtede med gamle dages kugleramme. Næsten alle er fremstillet i den sydtyske by Nürnberg, som fra middelalderen og frem var et centrum for europæisk kobberhandel.

1: Regnepenning. Meget nedbrudt. Hans Schultes, Nürnberg 15-1600 tallet

2: En noget nedbrudt regnepenning. Der sidder et lag af noget organisk på begge sider, derfor ikke muligt at bestemme den. To gennemboringer i den. Diam: 25mm. Udateret.

3: Regnepenning, muligvis Hans Krauwinkel (ca. 1600.)

4: Regnepenning. Svært nedbrudt og bøjet.

1

2

3

4

Mønter fra før reformationen er altid danefæ og skal afleveres til lokalmuseet som danefæ.

Nogle gange sendes regnepenninge ind til danefævurdering, mens de andre gange indgår i lokalmuseets samlinger.

Store sølvmønter fra tiden efter reformationen samt alle guldmønter er også danefæ.

Det samme gælder mønter, der er blevet forarbejdet til smykker eller andre formål, samt møntskatte som mønttutter (stakke af mønter).

Med de mange nyere mønter vi har fundet, har vi fået frisket vores historiske hukommelse op og har fået repeteret kongerækken. Den ser sådan ud for tiden efter reformationen.

Et udvalg af de fundne mønter fra den periode følger her kronologisk, og vi mangler kun at finde mønter fra 3 af disse regenter. (Markeret med *)

Danske regenter efter reformationen

Christian 3. (1534 - 1559) *
Frederik 2. (1559 - 1588) *
Christian 4. (1588 - 1648)
Frederik 3. (1648 - 1670)
Christian 5. (1670 - 1699)
Frederik 4. (1699 - 1730)
Christian 6. (1730 - 1746) *
Frederik 5. (1746 - 1766)
Christian 7. (1766 - 1808)
Frederik 6. (1808 - 1839)
Christian 8. (1839 - 1848)
Frederik 7. (1848 - 1863)
Christian 9. (1863 - 1906)
Frederik 8. (1906 - 1912)
Christian 10. (1912 - 1947)
Frederik 9. (1947 - 1972)
Margrethe 2. (1972-)

Christian 4.

Chr. 4. er en af de konger, der har fået udstedt flest mønter i hele perioden og fra hele sit rige. Her er nogle eksempler:

Rytterskilling 2 skilling Lybsk (Sieg: 168). Slidt i kanten. Sølv, Møntsted: Glückstadt. Prægningsår: 1619-1648 0,94 gram 16 mm

2 skilling 1626 (0,281 sølv)

1 skilling 1629 "hulpenning".
Møntsted: København

8 skilling 1630

Se hvor statelig Chr. 4. ser ud på mønten, der var så flot blank, da den dukkede op af jorden.

Chr. 4. -
4 skilling 1632

Friedrich III
1/16 thaler.

Friedrich III 164?
Mønten er med
hertug i Slesvig-
Holsten-Gottorp
Friedrich 3. (1616-
1659), som ikke
må forveksles med
kong Frederik 3.
- trods portræt-
ligheden.

Frederik 3.
2 Skilling 1650
Møntsted:
Danmark

2 skilling 1667
Møntsted:
Norge

Christian 5.

2 skilling 1677

Møntsted: Danmark

2 skilling 1691

Sølv. Meget bulet og slidt. Bagsiden viser monogrammet for Chr. V, og norske møntfolk har studeret for-siden og bestemt mønten. Møntsted: Kongsberg (1690-1699) 0,86 gram 17 mm

Frederik 4.

1 skilling 1719

Frederik 5.

1 skilling 1764

Christian 7.

1/2 skilling og 1-skilling 1771.

1-skillingen er den mønt, som er produceret i det næststørste antal i Danmark før 1970'erne, hvor den blev overhalet af den lille røde 5-øre.

Den udkom i alt i ca. 55.000.000 eksemplarer og blev fremstillet fra 1771 til 1785 (1779-1785) især i Altona, Kongsberg og København og i rigtigt mange varianter.

Ikke et ualmindeligt detektorfund.

1/24 Speciedaler

Kaldes også 2 1/2 Schilling

Schleswig-Holsteinischer Courant

Møntsted: Altona

Frederik 6.

1 skilling 1812. Kobber. 0,58 gram.

15 mm.

Møntsted: Altona

Den folkelige og mindre pæne betegnelse for denne lille kobbermønt var "Degnelus". (Se også side 38)

Også Christian 7. lavede en mønt, der fik denne betegnelse

Rigsbanktegn for 16 Skilling 1814

2 Rigsbank skilling 1818

Christian 8.

4 skilling 1840'erne

Det er en mønt med et sølvindhold på 0,250.

Her er 2 mønter fundet i jorden, men hvor den ene som et forsøg er blevet rensset med lidt citron. Det var en fejl, for mønten mistede sin charme.

Frederik 7.

1 skilling rigsbankmønt 1856.
Denne mønt har vi fundet flere af.
Det er Danmarks første skilling lavet
af bronze, så den har holdt sig godt i
jorden.

Frederik 7. var meget interesseret i
arkæologi og stod for mange udgrav-
ninger over hele landet, men arkæolog-
erne var ikke så begejstrede, fordi under-
søgelserne ikke foregik fagligt grundigt.

Frederik 7. var barnløs og blev den
sidste oldenburger på den danske trone, hvorefter Den Glückborgske Slægt tog over.

Christian 9

Blandt de mønter, der
jævnligt dukker op af
jorden, er "delfinerne" -
dvs. denne serie, hvor der
er en delfin på.

Nogle af dem er meget
værdifulde, fordi der er
lavet få eksemplarer, men
dem har vi ikke fundet
nogle af.

10-øren og 1-kronen er
i sølv.

Frederik 8.

Han var ikke konge så længe, så der
er ikke lavet særligt mange mønter i
hans regeringsperiode.

Her er en 2-øre og en 5-øre.

Christian 10.

Blandede småpenge.
Den ene 2-øre er meget
bulet og er sikkert
brugt som smykke eller
spændeskive.

Frederik 9.

Blandede småpenge.
Den første mønt er en 1-øre lavet af zink. Det materiale blev mange af mønterne lavet af under og efter 2. Verdenskrig, og de holder sig ualmindeligt dårligt i jorden!

Margrethe 2.

Mønterne fra denne regent kræver vist ikke den store præsentation. Vi finder ikke så mange mønter fra den periode, men de er altid hyggelige at gense, og især når det er "guld" som denne 20-krone.

Uidentificerede mønter

Sølvmønt

Det er ikke lykkedes for os eller lokalmuseet at finde ud af, hvilken mønt, der er tale om, så det er overladt til Nationalmuseet.

En halv mønt

En halv sølvmønt helt uden tekst eller mønster. Nok delt for at blive anvendt til betaling. Halv Pris?

Er ikke blevet identificeret, og det bliver den nok heller aldrig.

“Hulpenning”

Da denne mønt dukkede op i mulden var første tanke, at det var en middelalderlig hulpenning, for det ligner den.

Men den så nyere og helt pæn ud, og en efterlysning på Facebook afslørede da også, at der sandsynligvis er tale om en moderne efterligning brugt til rollespil.

Spillemønt

Denne spillemønt endte aldrig i en spilleautomat i et omrejsende tivoli, men endte - ligesom de mange andre mønter - på mystisk vis - ude på en mark.

Smykker

Bronzering

- armring eller andet smykke?

med tydelig og regelmæssig rille på den ene side. Brudflader i begge ender, men de passer ikke sammen, så der mangler noget. 6,68 + 13,02 gram 52 + 124 mm
Måske Yngre Jernalder (375 - 1066)

Mønt som smykke

Sølv mønt fra Spanien ca. 1720 - tilvirket som hjerteformet smykke. 3,15 gram
Møntherre: Filip V af Spanien "Cuenca" ca. 1720, (muligt 2. Periode 1724.

Fingerringe

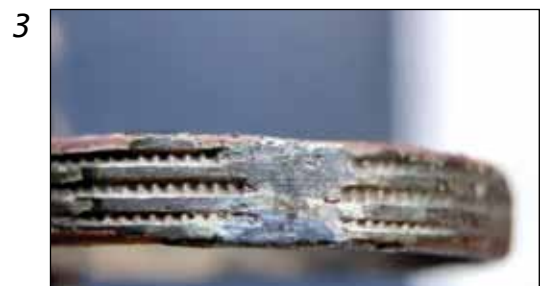
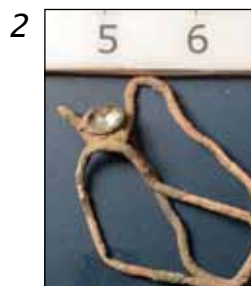
1: Fingerring i simpel udførelse - "Fattigmandsring" - hvor der ikke længere er en sten indfattet.

2: Tynd ring med lyseblå facetteret sten.

3: Rillet mønster på ydersiden af ringen.
0,95 gram. 19 mm.

4: Tynd ring med 2 steder, hvor der har været noget sat på.

5: Helt glat ring af bronze

Pilgrimssmykke?

Halvdel af hægte - formet som en muslingeskal - og med 2 huller til montering.
Muligvis pilgrimsmærke.
Tegn på fortinning på bagsiden.
Indsendt til danefævurdering.
Udateret.

Knivskedebeslag

Knivskedebeslag eller udsmykning af bælteplade.
Spor af fortinning/forsølvning på bagsiden.
På forsiden ses tydeligt prikmønster langs kanten og et motiv med sværd- eller knivhæfte (?) samt andre mønstre/streger.
Højmiddelalder (1200 - 1399)

Del af broche

Fragment af nyere broche i Jugendstil / Skønvirke.
Forsølvningen er forvitret af, så kobbermaterialet ses tydeligt

Broche

Klassisk margueritbroche i sterlingsølv, men her er alt emalje og forgyldning forsvundet efter opholdet i jorden, og nålen bagpå er knækket af.

Manchetknap

Det har været en flot manchetknap med fint prikmønster og forgyldning

Guldring

Først lignede det en ring fra en tyggegummiautomat, men efter at være skyllet lidt, viste det sig at være en 14 karat guldring med tydelige symboler på ydersiden.

Efter lidt detektivarbejde var resultatet, at det er en ring fra Odd Fellowlogen i Brønderslev. Der er dog ikke tale om en helt almindelig medlemsring, som ser anderledes ud. Denne ring kaldes en lejring og tildeles folk efter nogle særlige kriterier.

Logen er i gang med at finde ud af mere om ringen, og gerne hvorfor den er endt på en mark, hvorefter den overdrages til logen.

Plomber

Klædeplomber

At dømme ud fra de klædeplomber vi har fundet på flere forskellige marker, har lokale folk også gået godt klædt mindst fra 1500-tallet og frem. Det vidner disse plomber fra stofruller om. En del af dem er verificeret mht. tid og oprindelsessted af vidende nørder/specialister i ind- og udland.

Klædeplombe dateret i skriften til 1535 fra Hamborg. Bly. 15,86 gram 31 mm. Senmiddelalder (1400 - 1535)

Klædeplombe med rest af tekstil.
Rest af stempel på den ene side.
2L på modsatte side.
Bly. 10,58 gram 22 mm.
Efterreformatorisk tid (1536 - 1660)

Klædeplombe med tekst og symboler, som er svære at tyde. 8,75 gram 26 mm
Efterreformatorisk tid (1536 - 1660)

Klædeplombe

Kommer fra en rulle engelsk klæde fra 1570'erne,
Forhandlet fra Tyskland af GVILHELMUS ALMANDETE.
(Foto: VHM)

Klædeplombe eller hørplombe - på Facebooksiden Detektor Danmark dateret til 1600-tallet. 7,68 gram. 26 mm. Efterreformatorisk tid (1536 - 1660)

Vi har fundet flere plomber fra ruller med baltisk hørstof. Her er en enkelt, der cirka er fra sidst i 1700-tallet og udskibet fra Letland eller Estland.

Preussisk plombe - måske fra saltsæk - med initialerne FWR på bagsiden for Friedrich Wilhelm von Rex (1705-1763). 12.17 gram. 20 mm

Baltisk hørplombe fra hør af kvalitet 9, hvilket er en noget usædvanligt høj kvalitet. Sverige og Danmark importerede meget sjældent hørstof af så god kvalitet. Datering fra sidst i 1800-tallet - først i 1900-tallet. 9,89 gram.

Plombe med jødestjerne/davidsstjerne med utydeligt symbol indeni. Den anden side af plomben mangler. 3,38 gram 17 mm. Udateret.

Landsbrugsrelaterede plomber

På alle marker finder vi blyplomber fra sække med f.eks. foder, gødning eller såsæd.

Som vi skrev i indledningen på side 8, har vi på én speciel mark fundet mange plomber, som er endt der som affald fra byens købmand/kro. Det er bl.a. blyplomber fra melsække og saltsække fra hele Danmark og Nordtyskland.

På dette billede er der nogle få eksempler på forskellige typer plomber, hvoraf de fleste er af bly, men der er også et par af blik. Den store klump bly er udformet som en typisk plombe, men den er usædvanligt stor med sine næsten 100 gram. Der er ingen tekst eller andet, der viser anvendelse og alder, så den er stadig et mysterium.

Håndarbejde og fingerbøl

Vævning og spinding

En tenkrog sættes på toppen af en stang, som i bunden forsynes med en tenvægt. På den måde får man en håndten til spinding af garn.

Tenkrog - fragmenteret.

38 mm. Bronze

Vikingetid/ tidlig middelalder (750 - 1199) (Foto: VHM)

Tenvægt

Fin ornamenteret tenvægt.

Vikingetid/ tidlig middelalder (750 - 1199)

Skrædderhjul

Klejnespore eller markeringsværktøj fra en skrædder. Jeg hælder mest til det sidste.

Niels Henrik Andreasen, Københavns Museer har skrevet:

“Vi har et identisk eksemplar fra voldgraven i København. Jordlaget, hvori den er fundet, er snævert og dateret sikkert til omkring starten af 1650’erne. Om det er en klejnespore eller et markeringshjul til en skrædder eller anden håndværker er uvist.”

2,36 gram 29 mm

Efterreformatorisk tid (1536 - 1660)

Fingerbøl

Efterhånden er der dukket en del hele fingerbøl og stumper af fingerbøl op i meget forskellige størrelser og fra forskellige tidsaldre. Antallet undrer os lidt, men sådan er det med en del af vores fund.

Først regnede vi med, at de alle stammede fra håndarbejde, og at de ved et tilfælde var endt på marken - evt. sammen med øvrigt affald. Vi har dog hørt, at de, der arbejdede med hør, havde et på hver finger, da det var ekstremt hårdt for finger-spidserne, og at det er derfor, der ligger så mange ude på markerne. Det er uafklaret.

Vi har også hørt, at man havde 2 på, når man arbejdede med læder, og her var det ene åbent i toppen. Det forklarer de mange åbne fingerbøl.

Endelig har jeg hørt en teori om, at børn for at skåne fingrene fik fingerbøl på, når de arbejdede i marken. Under alle omstændigheder finder vi også meget små fingerbøl.

Middelalder fingerbøl

2 stk. forskellige fingerbøl fra Middelalder (1067 - 1535)

1600-tals fingerbøl

Helt ødelagt fingerbøl, der ligner et 1600-tals fra Nurnberg.

Nyere fingerbøl

Mens lokalmuseet gerne vil lade middelalderfingerbøl indgå i deres samlinger, må arkivet beholde de nyere. som dem på billedet herunder. Der er stor størrelsesforskel på fingerbøllene. En enkelt, nyere strikkepind har vi også fundet.

Knapper

Der er ingen marker uden knapper! Det gælder knapper af alle slags lige fra meget gamle knapper til helt nye fra arbejdstøj - og et par lynlåse. I alt har vi fundet cirka 600 knapper, og kun få af dem har museets interesse, så arkivet har gemt rigtig mange.

Der er specialister, som kan vurdere alder m.v. på rigtig mange typer knapper, og det er vi glade for. Kun med præcis viden bliver knapperne til et godt bidrag til den lokale historie.

På billedet herunder ses et bredt udvalg af knappetyper - og på næste side har vi udvalgt nogle særlige.

Middelalderknapper

Denne slags helstøbte blyknapper er typiske knapper fra Middelalderen.

1600-tals knap

Denne knap har ornamenten med tværgående vandrette furer adskilt af dobbelte lodrette furer.

Toppen er kronet med en lille kugle. I den flade ende/ bunden ses rester af fæste. Ligner sølv med spor i bunden af forsølvning eller fortinning. På Detektor Danmark dateret til ca. 1600.

Bondeknapper

Sådan kaldes nogle af de mest almindelige knapper fra 1700-tallet og 1800-tallet. De er lavet af arsenbronze, er ret ofte forsynet med blomstermotiver og er flotte.

Der er et par stykker på billedet side 37, men her er et nærbillede af en.

Kongelig knap

Hjemmelavet blyknap forsynet med monogram fra Frederik VI (1809-1839) i form af et spejlvendt aftryk af den ene side af en degnelus (se side 25)

Andre knapper

Her er nogle enkelte knapper med flotte motiver og fra forskellige tider.

Mest speciel er knappen med den turbanklædte mand. Den har været vist frem i en Facebookgruppe med knapper som speciale, men ingen kunne fortælle noget om knappen.

Seglstamper

Seglstamper

De har været brugt som en personlig underskrift på officielle dokumenter og til forsegling af breve.

De kaldes ofte bondesegl, når de er relativt enkle, og oftest er de anonymiserede ved, at den personlige signatur er fjernet.

Gejstlige og adelige har selvfølgelig også haft deres personlige segl, men sådan nogle har vi ikke fundet.

Seglstamper er svære at datere præcist, og selv med initialer er det svært at finde frem til den daværende ejer.

På billedet ses 4 seglstamper, set fra forskellige vinkler, og den til venstre har tilhørt en person med initialerne DNS.

Seglstampe eller signet af bly og med initialerne GSK. 18,48 gram 34 mm. (Billedet er spejlvendt)

Seglstampe uden initialer, men med fint kroneformet håndtag.

Fob seal

Et såkaldt Fob Seal - et uofficielt segl kun brugt til pynt som vedhæng på urkæde - en modetning fra 1800-tallet.

Våben

Diverse ammunition

Dette er kun et lille udsnit af de mange dele, vi har fundet af jagtpatroner og riffelammunition fra jagt, militær eller hjemmeværn eller fra landmandens boltpistolet. Den slags findes på alle marker i rigelige mængder.

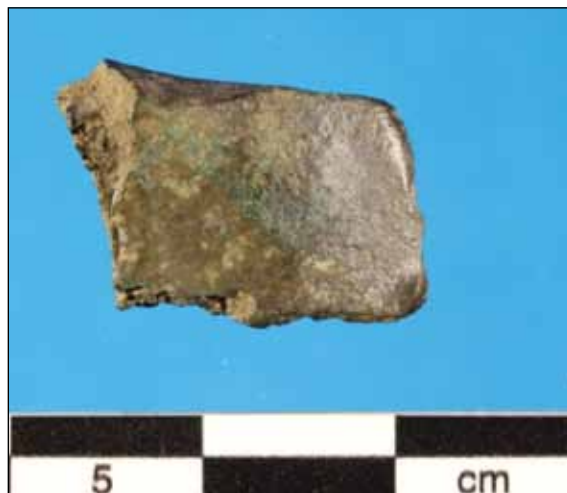

Celt

Dette lille stykke bronze viste sig på museet af være et fragment af æggen fra en celt (økse).
Længde: 17mm. Bredde: 12mm. 6,24 gram
Bronzealder (1700 f.Kr. - 501 f.Kr.)

En celt formodes at have været et specialiseret arbejdsredskab eller muligvis et krigsvåben eller en kombination af begge dele.

(Foto: VHM)

Musketkugler

Blykugler fra forladerrifler. De findes til flere kalibre, og på billedet vejer de fra godt 30 gram og til få gram - yderst t.h. med støbetap. De er blevet brugt i en lang periode, men afløstes i 1800-tallet af ammunition i messinghylstre til brug i bagladerrifler.

Tapriffel og Remington

Til venstre en kugle fra tapriffel model 1848. Derefter ammunitionshylster til Remington model 1867 samt 2 kugler herfra - den yderst til højre har været en fuldtræffer.

Jagthorn

Mundstykke til Fürst Pless jagthorn.
Udateret, men nyere.

Knivender

Knivender har siddet øverst på knivskæftet og har forskellige udformninger til forskellige tider. Udgaven med krone har vi fundet 5 helt ens af.

Knivendebeslag med rest af jern fra knivblad. Bredde: 24mm. Bronze. Middelalder (1067 - 1535)

Kroneformet knivende med rester af knivblad i bunden. Bronze. Senmiddelalder (1400 - 1535)

Knivendebeslag formet som en firkløver. 6 gram, 11 mm Bronze. Senmiddelalder (1400 - 1535)

Spænder

Ud over spænder fra seletøj, der kommer et par eksempler på senere, så findes der mange spænder af alle slags og fra flere tidsaldre. De er ikke altid nemme at datere, men via flere kilder er det af og til muligt.

Bronzenål - muligvis nål fra stort ringspænde
Vikingetid (750 - 1066) (Foto: VHM)

Remspænde eller sporespænde fra middelalderen.
Bronze. 2,28 gram 29 mm. Højmiddelalder (1200 - 1399)

Bæltspænde, fragmenteret. Bredde: 45mm. Højde: 21mm. 10,18 gram Højmiddelalder (1200 - 1399)
(Foto: VHM)

Sporespænde med rest af fortinning, fragmenteret.
Længde: 37mm. 3,14 gram. Middelalder (1067 - 1535)

Bæltspænde, fragmenteret. Bronze. 14,86 gram 66 mm. Middelalder (1067 - 1535)
(Foto: VHM)

Del til brug i rem eller spænde? Fra hestehovedtøj?
Udateret

Bogspænde / bogbeslag. Smukt ciseleret med ornamentik i form af svunget prik-mønster/små streger. 5,70 gram 32 mm. Udateret. (Foto: VHM)

Spænde eller beslag med rest af nitte.
Bredde: 35mm. Udateret
(Foto: VHM)

Skospænde nok fra 1800-tallet.

Det mindste spænde, vi har fundet. Udateret.

Et udateret bæltespænde

Blandende spænder:

Fra venstre:

- 1: et hængsel eller et spænde - troede vi, indtil det blev bestemt som klappen fra tuden på en kedel som på billedet til højre.
- 2: Spænde måske fra seletøj eller en livrem.
- 3: Remdeler eller spænde (evt. type III C) dateret til 1350-1500.
- 4: skospænde fra 1700-tallet

Landbrugsdrift, heste og husdyr

Ud over de landbrugsrelaterede fund, der er med på andre sider som f.eks. sporespænder, spænder fra seletøj og ammunitionshylstre fra bolt-pistoler, har vi fundet utallige andre - især nyere - ting, der stammer fra landbrugsdriften. Det er jo logisk, når vi laver detektorsøgningerne på landsbrugsjord.

På billederne ses nogle få eksempler, men vi kunne også bringe billeder af maskindele, håndværktøj, bolte, transponderhalsbånd til køer, harvetænder og plovjern m.m.m.

En enkelt af mange hestesko

Nogle dele fra seletøj

Ældre pyntebeslag til seletøj

Øremærke til ko + nålestempel til grise

To medicinflasker og i midten noget, der først var mystisk. Var det en fløjte? En dyrlæge fortalte i et detektorforum på Internettet, at det var en ældre pattekanyle af aluminium anvendt til køer med yverbetændelse.

Et messing- eller bronzefragment, men af hvad? Det var vi meget i tvivl om, indtil et kvalificeret bud var, at det var noget fra en bjælde. Det bekræftede ejeren af jorden, den var fundet på. Han kunne huske, han havde leget med den som lille.

Et udvalg af de mærker vi har fundet fra fjerkræ. De er alle forsynede med nummer, og vores mål er at samle numre nok til at afholde et bankospil. Vi er rigtigt godt på vej. Vi finder også mærker fra ringmærkede fugle som duer og andet. Vi forsøger altid at finde ud af, hvilke fugl, de er fra, men det lykkes sjældent.

En tøjræl med ring til at binde en ko eller andet husdyr til er ikke et ualmindeligt fund, men denne baglygte til en gummivogn eller en traktor er den første, vi har fundet af den slags.

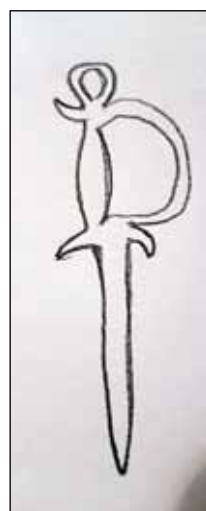
Ring fra en ukendt ringmærket fugl.

Rygning

Udover et større antal rester af kridtpiber fundet på en mark, hvor noget affald fra Hallund Kro tidligere er blevet spredt, og utallige stykker sammenkrøllet cigaretemballage har vi fundet disse eksempler på rygning.

Både langpiber og kridtpiber har været forsynet med et pipelåg over hovedet, så gløder ikke kunne flyve op og tænde ild i noget - f.eks. i tøjet hvis piben blev puttet i lommen.

Her er 3 eksempler på pipelåg samt et billede af en kridtpibe med låg (ikke et detektorfund). Pipelåget nederst til venstre er dateret til 1700-tallet.

En pibe skal selvfølgelig også renses.

Da vi fandt bronzetingen til venstre, vidste vi ikke, hvad det var, men med hjælp fra Facebook blev den bestemt til at være en sabelformet pibebradser.

(På tegningen kan man se, hvordan den så ud, før den gik i stykker)

Ure og uroptræk

Første gang en spinkel bronzeting som på første billede dukkede op af jorden, var jeg mystificeret og anede ikke, hvad det kunne være. Igen hjalp det at spørge sig for i Facebookgruppen Detektor Danmark.

Her blev det hurtigt opklaret, at det var en nøgle til at trække et lommeur op med. På det nederste billede set flere samt en anden model, og der er siden dukket flere op.

På billede ses også indmaden fra et helt lommeur.

Uret kommer nok ikke til at gå igen, ligesom den smukt cyclerede bagside af et andet lommeur heller ikke kommer i brug mere.

Legetøj

Selvfølgelig dukker kasseret legetøj også op på markerne. På billedet herover ses øverst 3 dele af en legetøjsrevolver. Dem har vi fundet flere af. Nedenunder ses resterne af en legetøjsbil og af en tinsoldat.

Fuglen på billedet herunder er uidentificeret, men er nok et stykke legetøj.

Først troede vi, den takkede ting var en knap, men det er en Whirligig, der leges med på en snor.

Husholdning

Bestik

Almindeligt bestik dukker jævnligt op. Det gælder alle slags og fra flere tider.

Her ses et udvalg fra nyere tid, men der er også dukket bestik op fra ældre perioder.

Til venstre: **Måleske** af en slags med brud på modsatte side af skebladet. Rest af forgyldning og tvundet skæfte. Bronze. Middelalder (1067 - 1535). (Foto: VHM)

Til højre: **Apostelske** - toppen af den og noget af skaftet. Bronze. 7,18 gram. 43 mm. Efterreformatorisk tid (1536 - 1660)

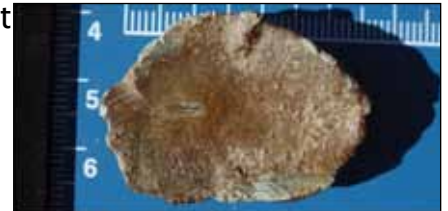
Gryder

Fragmenter af malmgryder

Gryder og kar af bronze har været brugt over så lang en periode, at de som regel er umulige at datere, men de mange fund af dem er interessante som beviser på menneskelig aktivitet i området, og de registreres med GPS-koordinater.

Klinkproppe af bly findes også jævnt tit. De har været brugt til at reparere et hul i en lerpotte eller anden beholder med, så den blev tæt og igen kunne bruges til madlavning eller opbevaring. Dengang kendte man heller ikke til, hvor giftigt bly er.

Håndtag fra gryde. Udateret

Fakir

Blyskive med mange jernpigge på bagsiden. Først anede vi ikke, hvad det var, men det blev opklaret. Den kaldes en fakir og placeres i bunden af vase/skål og bruges ved anretning af blomsteropsats eller buket. 158 g. 55 mm.

Andet fra hus og husholdning

Tuber, mælkekapsler samt andre dåser som makreldåser og andre kapsler findes tit.

Desuden dukker der også dele fra køkken og hus op som f.eks. fløjten fra en kedel, ringeklokke til cykel, nøglehulsskjulere og dæksel til en lyskontakt.

Affald og affaldshåndtering

Moderne detektorer kan skelne mellem skidt og kanel - næsten.

Meget tit bliver vi snydt af signalerne og er nødt til at grave på dem, for så bare at opdage, at der var tale om en stykke af en øldåse, en kapsel fra en sodavand eller en gammel mælkeflaske, sølvpapir fra madpakken, en dims fra en landbrugsmaskine, ubestemmelige rustne sager, dåser eller andet smeltet i halmfyrr eller bål, pyntedæksler til gamle elkomfurer, beslag fra seletøj, rester af el-pærer, tuber fra f.eks. mayonnaise eller tand-pasta, kugler fra våben i alle kalibre, dele af jagtpatroner, ringe fra fjerkræ, utroligt mange små og store blystykker - og alt muligt andet skrammel.

Billedet, der også er på forsiden i større udgave, viser resultatet af 4 timers søgning på en ny mark. Det hele er placeret på skiven fra en tallerkenharve, og de næste gange var der mindre affald med hjem.

Også plastaffald, der er blæst ind på markerne, og bleposer, som ræve nok har slæbt derud, samler vi sammen.

ALT tager vi med hjem, så ud over at finde de gode ting, der er beskrevet i dette hæfte, så får landmændene også ryddet lidt op på markerne.

Det er i alt blevet til cirka 6 kilo **bly**. Her er halvdelen bestående af div. ammunition, plomber, blyledning, klinkeproppe, synk, eller bare små blystykker.

Bly er ikke godt for miljøet og sundheden, så vi har hjulpet med at skaffe det sikkert væk.

Æsker til kondomer dukker jævnligt op som en del af affaldet.

Der er affald på alle marker i meget varierende omfang, og efter flere ture på den samme mark bliver der længere og længere mellem skidtet. Men en enkelt mark tror jeg, vi vil undgå, for der er virkelig meget affald! Ud over dette gamle **lommekamera** fandt vi alt muligt - lige fra mange dåser til en del af en stor havelåge.

Slet ikke alt er efterladt eller gravet ned på marken med vilje, for meget er endt der ved et tilfælde måske via spanden til husholdningsaffald til grisene og derfra via møddingen,

mens andet er blæst ind fra vejen. Det er nok derfra de rigtig mange øldåser stammer, men måske også dette emblem fra en **VW**.

Men hvor dette stykke **jernbaneskinne** - måske brugt som ambolt - kommer fra, opklares nok aldrig.

Derimod er dette stykke af kratigt kobbertråd med det omviklede tynderes kobbertråd bestemt til at være noget af en **luftledning** til forsyning af et hus med strøm.

Dele af møbler som pyntebeslag eller **håndtag** til skuffer eller redskaber er også jævnligt fundet - ligesom Thors hammer - (hvis ellers landmanden havde heddet Thor).

Dåserne her er vist en dåse til hash samt en beholder til pattekanyler (se side 45), som stod i vaseline eller lignende og blev brugt, hvis en ko havde trådt en patte.

Fund uden detektor

Når vi går med detektor, lytter vi efter signalerne fra detektoren og ser på displayet for at læse mere om det, detektoren har målt nede i jorden.

Men samtidig går vi og holder øje med naturen. Alene naturoplevelserne gør tit detektorturene til rigtigt gode oplevelser pga. dyrelivet og naturens forunderlige verden.

Samtidig kigger vi ned og opdager også tilfældigt ting på overfladen, og ud over plasticaffald finder vi også andet.

Dette er f.eks. en flot **flinteøkse**, der dog ikke er det ældste, vi har fundet.

Den pris må denne forstenede sag tage. Det er en **enkeltkoral**, der nok er ca. 63 millioner år gammel. Den stammer fra den tid, hvor området var dækket af hav.

Også mange **potteskår** dukker op i jorden og på overfladen. De er svære at datere, men vi gemmer dem som beviser på tidligere menneskelig aktivitet. Her er et flot ornamenteret.

Øhhh og andre uidentificerede fund

En "Øhh" er noget alle detektorfolk finder. Det er nemlig betegnelsen på et eller andet, der ser interessant ud, men som ikke umiddelbart kan identificeres. Nogle ting opklares ved hjælp af VHM og andet via Facebook, men ikke alt kan opklares. Her er nogle eksempler.

Pyntenitte/beslag, cirkulært, muligvis fra skjoldbule eller taske/bælte. Diam: 16mm. Udateret. Det blev først opdaget på VHM og er nu indsendt til danefævvurdering.

Rundt pyntenitte/beslag fra yngre germansk jernalder (år 550-749) med cirkulær ornamentik og bevaret nitte på bagsiden. Jeg troede, der kun var tale om en lidt udsædvanlig knap, men var i tvivl og tog den heldigvis med til museet. Her blev jeg belært om, at der var tale om noget helt særligt - og igen lærte jeg noget!

Sikkert et ældre "**Katteøje**" - en refleks til cykel. Jeg troede først, det var et smykke eller en pynteting. 6-kantet rød sten med mange facetter og en central, forhøjet stjerne og monteret i plade med ødelagt struktur på bagsiden - sikkert til fastgørelse.

Dette fragment af bronze med en dameskikkelse på vakte nogen forundring, men der var hjælp at hente på en Facebookgruppe.

Det viste sig af være det ene ben fra en Chaving Dish, som kan ses i uskadt stand på det andet billede. Det er en type **varmefad**, der så også har været brugt her i området.

De sidste ting er ikke identificeret, men er måske møbelbeslag eller en noget af en fibel - en legetøjshest - en støbekegle eller et vægtlod.

Konklusion og fremtidsønsker

Det har været rigtig interessant bogstaveligt talt at grave i denne side af lokalhistorien, og ud over de spændende enkeltfund, har vi underbygget vores viden om, at området har været beboet i mange, mange år. Det er sket gennem fundet af tidligere ukendte bebyggelser i form af 2 jernalderbopladser og nogle steder med grubehuse til madlavning eller til at arbejde i.

Der er mange flere spændende fund at gøre, for selv om vi har søgt en del på en mark, så dukker der med tiden nyt op, og der kommer også nye marker og steder til, vi har fået lov at søge på.

Vi håber på fortsat godt samarbejde med alle områdets landmænd, da det er afgørende for Lokalhistorisk Arkivs fortsatte succes med detektorsøgning. Det er dejligt at møde den store interesse for at sikre fortiden.

Vi håber også på, at denne nyere del af arbejdet i Lokalhistorisk Arkiv vil skabe mere interesse for lokalhistorien - og historien generelt. Det vil være dejligt, hvis flere blev interesserede i det, så de også kunne engageres i arkivets øvrige arbejde med f.eks. indsamling, systematisering og formidling af arkivalier, billeder og andet.

Kontakt os endelig hvis du ønsker at komme med på en detektortur eller at høre mere om arbejdet i Lokalhistorisk Arkiv for Øster Brønderslev og Hallund Sogne. Se side 9.

Vi deltager også meget gerne i aktiviteter, der gør nye generationer interesserede i den lokale historie.

**Lokalhistorie og danmarkshistorie
i tekst og billeder i form af beskrivelser
af detektorfund 2017-2020 i
Øster Brønderslev og Hallund sogne**

